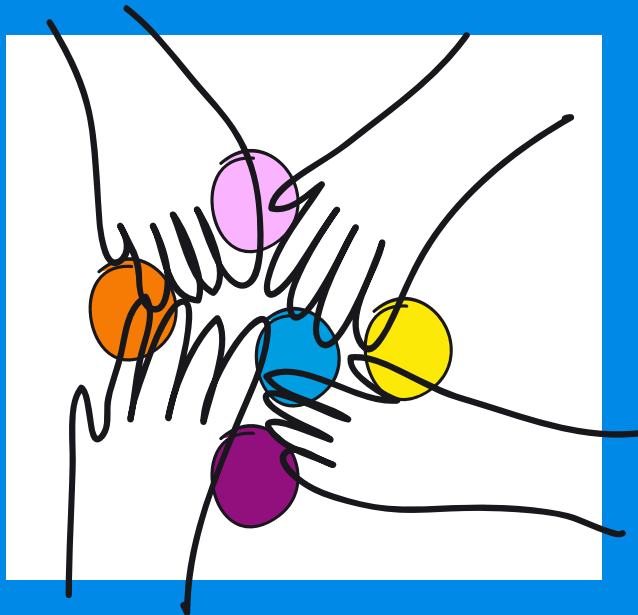

CRIANÇA I EDUCACIÓ 0-6

Tallers de criança i experiències amb Famílies

COEDUCACIÓ:
*Educació amb perspectiva
de gènere a l'aula i a casa*

Aquesta publicació ha estat elaborada per les famílies que han participat en el taller “Coeducació: educació amb perspectiva de gènere a l’aula i a casa”, promogut des de la Xarxa de Criança i Educació 0-6 del Districte III (Santa Eulàlia i Gran Via Sud.)

SER NEN I SER NENA: VOL DIR EL MATEIX?

“El sistema binari discrimina”. “La diferència entre masculí i femení és una jerarquia”. “Aquesta diferència és un acte de discriminació”. (Paul B. Preciado)

1. EL SISTEMA SEXE-GÈNERE

En la nostra societat actual el sistema sexe-gènere és el predominant. Aquest sistema implica alguns conceptes fonamentals:

Tradicionalment hem tingut al nostre abast dues opcions bàsiques amb les quals identificar-nos i construir la nostra identitat: home o dona.

Avui, amb aquesta visió reduccionista no es tenen en compte altres opcions cada cop més nombroses, que queden silenciades i apartades de l’imaginari col·lectiu. Aquesta concepció tradicional es coneix habitualment com a sistema **binari**.

Des de una perspectiva de gènere es planteja una mirada crítica a la norma majoritària, elaborada, pensada i imposada de forma externa. Com a norma és la més extensa, però no preveu altres opcions i realitats que fora de la norma predominant són percebudes com a estranyes, inferiors o marginals. Aquest funcionament el coneixem com a **heteronormatiu**.

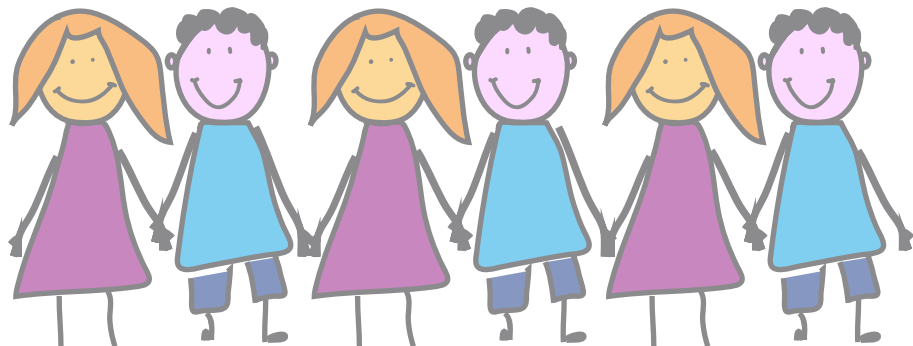
El sistema **patriarcal** és el dominant en la nostra societat i parteix del model masculí. Tradicionalment la figura de la dona s’ha vist relegada a un segon terme i es valora a través dels ulls de la masculinitat.

En aquest sistema sexe-gènere les identitats es construeixen per oposició. Així, bàsicament, sota aquesta mirada ser home vol dir no ser dona.

La feminitat, en canvi, es construeix a través dels ulls de la masculinitat. La mirada masculina determina com ha de ser la feminitat i quins valors la identifiquen. Aquesta forma de construir la identitat de la feminitat implica una jerarquia, pròpia del sistema binari, heteronormatiu i patriarcal.

Alguns models masculins s'han integrat en la identitat de la feminitat, com per exemple la forma de vestir, els esports, etc. En canvi es qüestiona que alguns models considerats tradicionalment femenins es puguin integrar en el model masculí, com per exemple els cosmètics per a homes. La feminització dels homes no s'accepta en el model sexe-gènere.

Ens podem sentir qüestionats quan mirem de no donar atribucions de gènere a les nostres filles i fills, com per exemple, en els colors de la roba, les arracades, etc. En aquestes situacions, quan les persones no saben identificar el gènere acostumen a atribuir-hi el rol masculí i reforcen el funcionament del sistema sexe-gènere.

2. ELS ESTEREOTIPS

"El primer mecanisme ideològic, barroer però eficaç, que apunta a la reproducció i reforçament de la desigualtat per gènere és l'estereotip. Aquest pot definir-se com un conjunt d'idees simples, però fortament arrelades a la consciència que fugen al control de la raó." (Rosa Cobo)

Des de la perspectiva de la coeducació en la nostra societat, podem identificar alguns estereotips, tant femenins com masculins, dintre del model sexe-gènere:

ESTEREOTIPS FEMENINS	ESTEREOTIPS MASCULINS
> Espontaneïtat	> Raó
> Tendresa	> Agressivitat
> Feblesa física	> Força física
> Intuïció	> Intel·ligència
> Acceptació	> Autoritat
> Superficialitat	> Profunditat
> Passivitat	> Domini
> Abnegació	> Activitat
> Volubilitat	> Inconformisme
> Dependència	> Tenacitat
> Capacitat d'empatitzar	> Independència
	> Poca emotivitat

Per a cada persona els diferents estereotips poden evocar aspectes íntims, de la seva pròpia criança. Cadascú pot deixar ressonar els diferents estereotips i comprovar quines sensacions i emocions li generen.

Posem alguns exemples:

La **capacitat d'empatitzar** en l'imaginari col·lectiu es considera una atribució pròpia del rol femení. Podem estar d'acord que l'empatia és una qualitat per a totes les persones si en fem una lectura positiva. Tot i això, des d'una perspectiva de gènere, pot suposar una pressió. En el model sexe-gènere s'entén que homes i dones han de tenir certes atribucions i, com a dones, ens podem sentir pressionades a demostrar aquesta qualitat.

Històricament, aquesta **acceptació** ha significat per a les dones el fet de no potenciar-ne els mèrits i progressos, que són reconeguts per defecte als homes en una societat patriarcal. És una tasca educativa important reconèixer els models femenins d'èxit.

El **domini** és un concepte molt ampli que implica jerarquia. La societat del model sexe-gènere educa fent exaltació de la masculinitat, comunicant que la figura masculina té el domini. En aquest sentit, el llenguatge juga un paper fonamental. Els mitjans d'informació i comunicació transmeten aquest mateix missatge, fidels al model binari, heteronormatiu i patriarcal.

Ens preguntem per algunes idees que cal tenir en compte per tal d'educar en la primera infància, conscients del paper que tenen aquests estereotips:

- ✓ Hi ha material editorial, com llibres i contes, que aporten un qüestionament i una mirada més equitativa.
- ✓ És important oferir diversitat de continguts de tot tipus als infants (ètnica, gènere, rols i models familiars, discapacitats, etc.). Cal mostrar aquesta diversitat i visualitzar els diferents models des de la primera infància.
- ✓ Cal estar atentes al llenguatge. Quan parlem de forma genèrica i ho fem en femení moltes persones es mostren sorpreses. El llenguatge és la principal eina de relació d'ús quotidià, molt important per desconstruir l'imaginari i els estereotips.

En la base de la **violència** masclista hi ha la socialització diferencial de gènere i els estereotips que s'hi associen. Si aconseguim qüestionar aquesta base, la resta de conceptes que conformen la violència ja no se sostenen.

És important tenir la mirada atenta en l'educació i la criança de la primera infància per prevenir aquesta violència.

LES NENES I ELS NENS: LES MATEIXES JOGUINES, JOCS I CONTES INFANTILS?

L'**androcentrisme** fa referència a la visió que situa l'home com a centre de totes les coses. Així, implica que el que és bo per als homes, també és bo per a tota la societat. La conseqüència és que les dones queden invisibilitzades.

"Treballem per capgirar el món"

1. LA RESPONSABILITAT EN LA TRANSMISSIÓ DELS ESTEREOTIPS EN LA PRIMERA INFÀNCIA

La majoria de persones actuen de forma diferenciada davant d'un infant depenent de si és nen o nena. Aquests patrons responen als estereotips de gènere que tenim normalitzats com a societat.

En la primera infància aquesta diferència de tracte s'evidencia en la diferent manera d'agafar un nadó, el to de veu, el fet d'oferir-los un tipus de joguines o unes altres, etc. Socialment tenim normalitzat aquest tracte diferenciat, però sovint respon a estereotips que suposen un condicionant i una limitació per a les possibilitats de l'infant.

Algunes mesures de responsabilitat amb relació a la transmissió dels estereotips són:

- ✓ Preguntar-nos si cal saber el sexe abans del naixement.
- ✓ Deixar que els mateixos infants decideixin.
- ✓ Utilitzar un llenguatge inclusiu.
- ✓ Facilitar diferent tipus de joguines.
- ✓ No associar a un sexe concret determinats gustos o tendències.
- ✓ Motivar la reflexió coeducativa en les diferents situacions de la vida quotidiana per poder identificar transmissors de desigualtat.

2. ELS CONTES

Els contes són una font d'aprenentatge i una eina educativa central durant la infància.

Molts contes transmeten estereotips de gènere (entre altres). Tot i que no cal limitar els contes, sí que és necessari prendre consciència dels valors, prejudicis i estereotips que poden transmetre.

Durant la primera infància, els infants encara no han desenvolupat la capacitat reflexiva que permet repensar aquests continguts. Al voltant dels sis anys els contes també es poden transformar en una eina per conversar i reflexionar sobre diferents realitats; l'infant pot expressar la seva opinió i qüestionar determinats valors i actituds.

Quan compartim contes amb els nostres fills i filles estem creant un imaginari. Introduir contes de diferents cultures, que reflecteixen una àmplia varietat de creences i valors, és una bona eina educativa i preventiva enfront els estereotips normalitzats.

3. LES JOGUINES I EL JOC

La manera com ensenyem els infants a relacionar-se amb les joguines implica creences i valors que transmetem i que podem qüestionar.

Si volem educar en un consum responsable ens podem preguntar:

- És necessari acumular moltes joguines? Podem fer servir les ludoteques?
- On estan fabricades les joguines?
- De quins materials estan fetes les joguines?
- Quin ús en podem fer després, quan ja no ens serveixen?

El principi **PICCA** (pau, igualtat, creatius, cooperatius, amplis) ens orienta a l'hora de triar les joguines d'una forma crítica.

A L'ESCOLA S'EDUCA IGUAL NENES I NENS?

"La transformació cultural ve de la mà de la coeducació dins el sistema escolar"

Tot i que les diferents lleis d'educació de mica en mica han introduït el concepte de coeducació, sovint es deixa a la bona voluntat dels equips educatius de les escoles com dur-la a terme.

Hi ha alguns programes i iniciatives que promouen la coeducació, però en moltes ocasions incorporar-la suposa una sobrecàrrega per a l'equip docent.

Per tant, no es pot dependre només de la iniciativa i interès dels equips educatius, sinó que cal que les administracions prenguin la iniciativa d'una forma clara i contundent.

Alguns **exemples d'actuacions** que podem proposar:

- ✓ Reconeixement d'escola coeducadora (inspirat en el model actual d'escola verda).
- ✓ Concursos per premiar escoles amb bones pràctiques de coeducació.
- ✓ Diagnosi de la situació actual a les escoles.
- ✓ Model de ciutat coeducadora. Un pas més enllà de la ciutat educadora.
- ✓ Oferta curricular transversal com a eina preventiva de la violència de gènere i les relacions discriminatòries.
- ✓ Treball en xarxa més enllà de les parets de l'escola.
- ✓ Presència real i efectiva d'un referent de coeducació als centres educatius
- ✓ Revisió de les biblioteques escolars en clau de coeducació.
- ✓ Revisió del llenguatge inclusiu.

Tenir presents els valors de la coeducació en l'educació reglada no se sol considerar una tasca important. Cal fer un treball pedagògic per tal que ho sigui. Només així aconseguirem prevenir **les relacions discriminatòries** entre els nostres fills i filles.

Incorporar la coeducació vol dir créixer amb els nostres fills i filles per tal de ser persones més participatives i justes, i ciutadanes i ciutadans més compromesos.

Dos dels principis bàsics de l'educació a les escoles són la **cohesió social** i l'**equitat educativa**. La coeducació té un paper central en aquest sentit.

La situació del sistema educatiu en cada territori és diferent. Alguns aspectes que tenim presents a L'Hospitalet són els següents:

- ✓ **Elevada demanda de plaça escolar davant l'oferta. En aquest context, tenir en compte la coeducació com un principi important en el moment de triar escola es converteix en una qüestió secundària.**
- ✓ **Poca presència de la paraula "coeducació" en la guia dels centres educatius de la ciutat i en els trets característics de les escoles.**

A la ciutat de L'Hospitalet també tenim iniciatives de centres escolars i AMPAs i AFAs que són exemples de bones pràctiques de coeducació. En recordem només algunes, com són el projecte de la nova Escola Paco Candel amb participació de l'AFA, el projecte a l'Escola Ausiàs March "Redissenyem el pati", les experiències i treball amb famílies a les escoles bressol municipals La Casa dels Arbres i La Casa dels Contes, les comissions de coeducació a les AFA de les escoles de la ciutat, etc.

"Si no fas res, estàs perpetuant el problema"

LA COEDUCACIÓ A CASA: COM LA PODEM INCORPORAR? COM PODEM CREAR NOUS IMAGINARIS?

*"Els combats minoritaris són de tota la humanitat"
(Monique Wittig)*

1. COM EDUCAR SENSE ESTEREOTIPS SEXE-GÈNERE?

- ✓ Revisar-nos a nosaltres mateixos és un punt de partida: com ens construïm, com ens relacionem amb el món i com ens relacionem amb els infants. La nostra manera de mostrar-nos és un exemple per als infants.
- ✓ Revisar quines són les nostres expectatives davant un nen o una nena. Sovint estan basades en els estereotips del sistema binari i limiten les possibilitats dels infants (ex: assignació tasques domèstiques o de cura de germans petits, activitats físiques, tipus de jocs...).
- ✓ Revisar quina és la relació amb altres familiars per ser conscients de la tendència a educar en la comunitat a les nenes i en la individualitat els nens.
- ✓ Educar en la seguretat de dir "no". El cos de cada infant és seu i des de la primera infància han de sentir el dret de compartir-lo quan se sentin lliurement disposats a fer-ho. Quan, per exemple, forcem un infant a fer petons per "educació" estem afeblint la seva capacitat de defensar-se de futures situacions d'abús i/o assetjament.

2. COM ES CONSTRUEIX SER NEN O SER NENA?

La feminitat es construeix en relació als homes, esdevenint sovint objecte de consum.

Es du a terme un **procés de valoració externa**, a partir del cos. Sovint veiem imatges hipersexualitzades, que assignen rols adults gens ajustats a l'edat dels infants.

Correspon als pares i mares transmetre un criteri amb perspectiva de gènere dels continguts que els infants consumeixen i els que produeixen. En aquest cas els adults també som un model.

"Educar és ensenyar el bon judici per l'exemple"

La masculinitat es construeix des de la no feminitat. La feminitat en la masculinitat posa en dubte les seves competències.

En la roba per a infants són implícits aquests missatges. La roba per a nens tendeix a estar feta amb materials més rígids i formes més rectangulars, mentre que la roba per a nenes tendeix a formes més arrodonides, materials més suaus i colors tipus pastel. Aquest patró correspon a l'estereotip dels homes musculats i les dones voluptuoses.

Amb els nostres fills i filles podem circular lliurement tant per les seccions de roba de nenes com de nens, independentment de quin sigui el seu sexe. Podem deixar que siguin ells i elles els que seleccionin lliurement.

En **la primera infància**, entre els 2-3 anys, la identitat de gènere és espontània. Som els adults els que comuniquem els estereotips del model binari. A partir dels 4-5 anys ja s'han integrat gran part d'aquests valors i normes de gènere.

Podem revisar altres aspectes per incorporar la coeducació a casa:

- **Fer servir un llenguatge inclusiu.**
- **Revisar la biblioteca de casa amb perspectiva de gènere.**
- **Revisar les joguines, oferint varietat independentment del gènere a qui s'adrecen.**

*"És nen o nena? - Crec que encara és massa aviat per a imposar-li un paper en la vida".
(Monty Python, El sentit de la vida)*

IDEES CLAU A TENIR EN COMPTE

1. El sistema sexe-gènere és el predominant en la nostra societat. Aquest és un sistema binari, heteronormatiu i patriarcal.
2. Ser home vol dir bàsicament no ser dona.
3. La feminitat es construeix a través dels ulls de la masculinitat.
4. Els estereotips són la base de la desigualtat entre homes i dones
5. En la base de la violència masclista hi ha la socialització diferencial de gènere i els estereotips que s'hi associen.
6. Els estereotips de gènere interfereixen en el moment d'establir una relació amb un infant, atorgant unes qualitats i unes possibilitats determinades al seu desenvolupament.
7. Introduir contes de diferents cultures, amb varietat de creences i valors és una eina preventiva contra els estereotips de gènere. El principi PICCA (pau, igualtat, creatius, cooperatius i amplis) ens orienta a l'hora de triar les joguines d'una forma crítica.

- 8.** És necessari dur a terme una tasca pedagògica dins el món escolar per evidenciar la rellevància de la coeducació en l'àmbit de l'educació formal.
- 9.** Revisar les nostres pròpies creences i accions és el principi per introduir la coeducació des de casa.
- 10.** Durant la primera infància la identitat de gènere és espontània. Els adults transmetem els estereotips del model binari.
- 11.** Pares i mares som models educatius.
- 12.** El model de Criança positiva contempla la perspectiva de gènere:
 - > **Donant afecte i suport “siguis com siguis”.**
 - > **Comprenent i ajudant a trobar la resposta.**
 - > **Mostrant interès.**
 - > **Actuant de referents.**
 - > **Comunicant i compartint el temps.**
 - > **Preparant-nos com a pares i mares.**

RECURSOS

Contes que inclouen la perspectiva de gènere i la diversitat

- ✓ <https://www.horalliure.com/lhora-del-conte-11-protagonistes-en-femeni-que-trenquen-estereotips-de-genero/>
- ✓ <https://www.horalliure.com/lhora-del-conte-10-especial-prevencio-a-labus-infantil/>

Recursos joc, joguines i gènere

- ✓ Campanya Juguem en igualtat <https://www.horalliure.com/juguem-en-igualtat/>

Sistema sexe-gènere:

Dibuixant el gènere, 4 capítols (Gerard Coll i Planas, il·lustracions Maria Vidal):

- ✓ <https://youtu.be/0HJKzMTEzeU>
- ✓ <https://youtu.be/lj1-eNablzM>
- ✓ https://youtu.be/oAr_2V1JH0M
- ✓ https://youtu.be/seWf7_2dgjE

Desmuntant el sistema sexe-gènere, Oh my goig:

- ✓ <https://youtu.be/lwscxC-YwGU?list=PLczouflaV-zahZCqSd9AI854dZtDr3vHJ>

Glossari Dones i Feminisme Aj. Barcelona:

- ✓ <https://ajuntament.barcelona.cat/dones/ca/recursos-i-actualitat/glossari>

Masculinitat i Feminitat:

- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=wI3CLakCZmA&t=1s&ab_channel=ElHuffPost

- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=eKWSXBJIpyo&ab_channel=ElHuffPost
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=36x8bbiAx_E&ab_channel=Realkiddys
- ✓ Documental de Netflix, aquí resum: <https://youtu.be/9uxfY1gt8OU>
- ✓ https://www.ara.cat/societat/alliberar-nens-masculinitat-toxica_1_2689563.html

Sobre antropologia i cultures que trenquen amb el binarisme de gènere:

- ✓ <https://muhimu.es/genero/colonizacion-nativos-americanos-reconocian-5-generos/>
- ✓ https://verne.elpais.com/verne/2019/06/27/articulo/1561631717_064510.html

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

- Miquel Missè: *A la conquesta del cos equivocat*. Editorial Egales, 2018.
- Laurie Lauferflorencia Rochefort (Dir): *Qué es el género*. Editorial Icaria, 2016.
- Diverses autories: *Mujer y educación*. Ed. Graó, 2007.
- Diverses autories: *Dale a tu criatura 100 posibilidades en lugar de 2*. Ed. Gato Sueco, 2018.
- Marina Subirats: *Coeducació, una aposta per la llibertat*. Editorial Octaedro, 2017.
- Silvia Federicci: *Calibán y la bruja. Mujeres, cuerpo y acumulación primitiva*. Editorial Traficantes de Sueños, 2004.

SOBRE LES PUBLICACIONS:

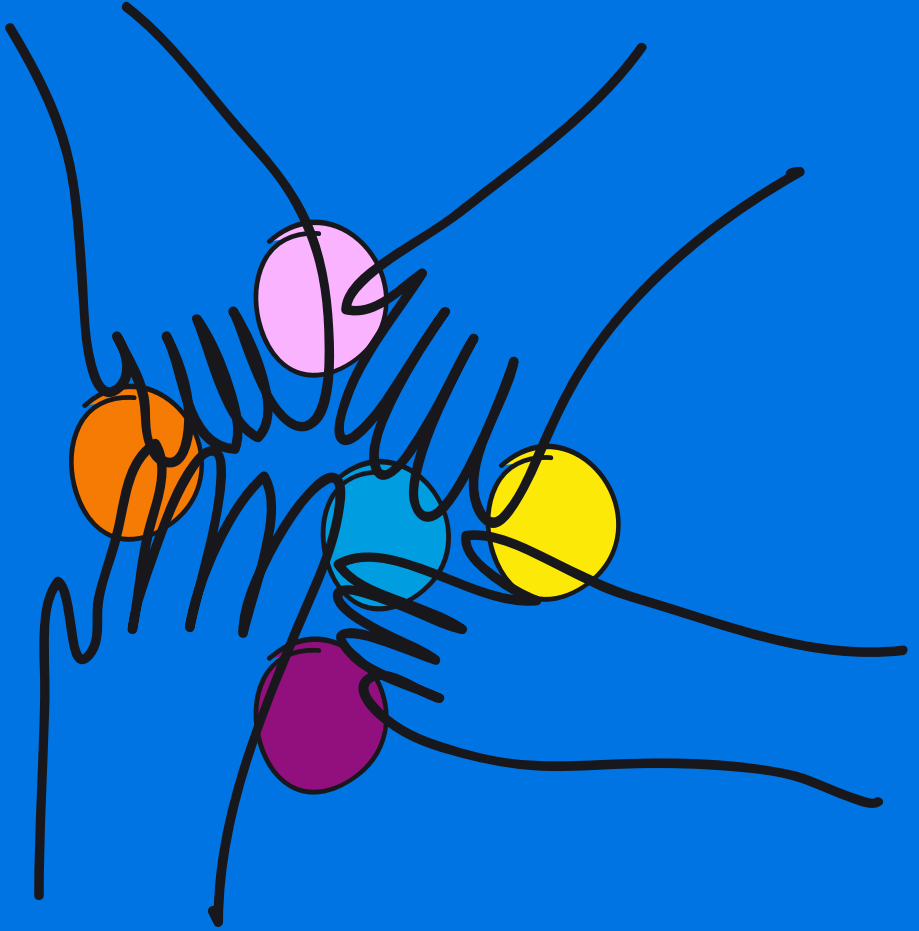
Des de l'Àrea d'Educació, Innovació i Cultura, donem suport a les Xarxes de Criança i Educació de la ciutat, impulsant una sèrie de publicacions, tant en format paper com digital, per seguir acompanyant en temes de criança i educació la comunitat educativa i les famílies de L'Hospitalet de Llobregat. Aquestes publicacions també s'alineen amb els objectius dels ODS (Objectius de Desenvolupament Sostenible), en especial amb el quart objectiu, el qual fa referència a l'educació de qualitat. A partir d'aquest material oferim suport i acompanyament educatiu a les famílies.

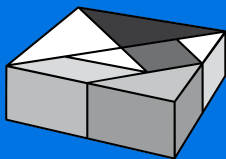
Les publicacions segueixen les següents línies editorials: les que tracten temes relacionats amb les funcions de la criança i l'educació són de color verd, les publicacions que treballen temes relacionats amb els tallers de criança i les experiències de les escoles són de color blau i les que tenen com a objectiu principal orientar les famílies són de color taronja.

Agraïments: a l'Alicia Sánchez (vocal de la comissió de coeducació de l'AFA Paco Candel) i a la Marlies Rocher (mare de l'escola Lloret), mares que han fet realitat aquesta publicació i també han participat en el taller "Coeducació: educació amb perspectiva de gènere a l'aula i a casa", promogut des de la Xarxa de Criança i Educació 0-6 del Dte. III (Santa Eulàlia i Gran Via Sud).

Agraïments: als professionals i famílies que treballen amb la petita infància de la Xarxes de Criança i Educació 0-6 de la ciutat de L'Hospitalet de Llobregat.

La missió de les Xarxes de Criança i Educació és col·laborar per donar suport a les famílies en les tasques de criança i educació de les seves filles i fills perquè despleguin al màxim les seves potencialitats i creixin autònoms, solidaris i feliços.

**PROJECTE EDUCATIU
DE CIUTAT
L'HOSPITALET**